

TEMATÍNSKE VRCHY

NATURA 2000

NATURA 2000 je názov sústavy chránených území členských krajín Európskej únie. Hlavným cieľom jej vytvorenia je zachovanie európskeho prírodného bohatstva – najzácnejších a najohrozenejších biotopov¹ a druhov na území štátov EÚ. Sústavu NATURA 2000 tvoria **chránené vtáčie územia** vyhlasované s cieľom ochrany vtáctva a **územia európskeho významu** s cieľom ochrany ostatných vzácných a ohrozených rastlinných a živočíšnych druhov a ich biotopov. O zaradení územia do sústavy NATURA 2000 rozhoduje Európska komisia, ktorá územia vyberá z predložených návrhov jednotlivých členských krajín.

ÚZEMIE EURÓPSKEHO VÝZNAMU TEMATÍNSKE VRCHY

Identifikačný kód územia: SKUEV0380
Nadmorská výška: 215 – 684 m n.m.
Rozloha: 2471,27 ha

Kraj: Trenčiansky
Okres: Nové Mesto nad Váhom

¹ prírodný životný priestor charakterizovaný určitými vonkajšími podmienkami a súborom v ňom žijúcich organizmov (rastlín a živočíchov)

PRÍRODNÉ POMERY

Územie európskeho významu (ÚEV) Tematínske vrchy leží v strednej časti Považského Inovca medzi Novým Mestom nad Váhom a Piešťanmi. Je súčasťou Inoveckého predhoria, ktoré nadväzuje na hlavný hrebeň budovaný predovšetkým svormi a rulami.

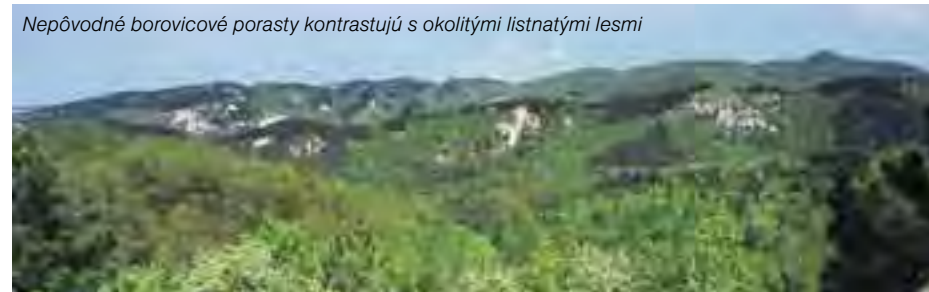
Pôvodnými porastami sú teplomilné dubiny

Na geologickej stavbe tohoto nevelkého územia (cca 10 km dlhé a 6-7 km široké) sa podieľajú karbonáty, hlavne dolomity, v menšej miere vápence. Predovšetkým dolomity vystupujú na mnohých miestach úplne na povrch (tzv. kulisy, dažďové rony), ale povrchové i podzemné krasové javy sú tu vzácné (Modrovská jaskyňa). Na karbonátovom podloží sa tu vyvinuli zväčša len plytké skeletnaté pôdy, najmä rendziny, iba miestami vznikli aj hlbšie pôdy na sprašiach alebo ilovito-hlinité pôdy. Celá karbonatická kryha je odvodňovaná podzemnými vodami (bariérový prameň pri obci Lúka).

Na formovaní xerothermných spoločenstiev Tematínskych vrchov sa okrem pôdnoklimatických pomerov výrazne podieľa aj orientácia svahov – najextrémnejšie biotopy sa vyvinuli na južných svahoch tvorených drobným dolomitom. Pri prenikaní teplomilných prvkov zohrávalo i zohráva významnú úlohu údolie Váhu plynule nadväzujúce na Inovecké predhorie. Až po tzv. Beckovskú bránu je tento migračný koridor súčasťou Panónskej panvy. Z historického hľadiska sa na procese aridizácie Tematínskych vrchov a expanzii tepla a suchomilných spoločenstiev významne podieľal človek – podstatná časť lesov tu bola odstránená v období tureckých vojen (nadmerný výrub, pastva v lesoch).

Napriek výraznému preniknutiu teplomilných spoločenstiev do Tematínskych vrchov sa tu zachovali vo vyšších polohách a na severne orientovaných svahoch aj pôvodné horské karpatské spoločenstvá, takže v území nachádzame pestrú mozaiku lesných i nelesných spoločenstiev, počnúc pôvodnými, až po antropogénne podmienené. Potenciálnu prirodzenú vegetáciu územia predstavujú dubovo-hrabové lesy karpatské

Nepôvodné borovicové porasty kontrastujú s okolitými listnatými lesmi

o ostrovčekmi dubovo-cerových lesov a dubových xerotherofilných lesov. Vo vyšších polohách dominujú bukové lesy vápnomilné a podhorské bukové lesy kvetnaté (Kňazí vrch), na malých plochách – skalnatých hrebeňoch sa vyvinuli sutinové lipovo-javorové lesy (Javorníček). V dôsledku odlesnenia sa výrazne rozšírili xerothermné trávno-bylinné spoločenstvá, ktorých rozmiestnenie závisí hlavne od orientácie svahov a kvality substrátu.

Čo sa týka kveteny, medzi významné teplomilné floristické prvky Tematínskych vrchov patria napríklad rumenica Visianiho (*Onosma visianii*), klinček včasný Lumnitzerov (*Dianthus praecox* subsp. *lumnitzerii*), hlaváčik jarný (*Adonis vernalis*), jasenec biely (*Dictamnus albus*), divozel tmavočervený (*Verbascum phoeniceum*), karpatské druhy tu reprezentujú napríklad ostrevka vápnomilná (*Sesleria albicans*), ponikle veľkokvetý (*Pulsatilla grandis*), zerva hlavičkatá (*Phyteuma orbiculare*), či mesačnica trváca (*Lunaria rediviva*). Jedinú izolovanú lokalitu v rámci Slovenska tu má ostrica alpínska (*Carex haleriana*). Významným prealpínskym prvkom je lykovec voňavý (*Daphne cneorum*). Z množstva vstavačovitých (*Orchidaceae*) patria k najvzácnejším červenohlav ihlanovitý (*Anacamptis pyramidalis*), známy z dvoch lokalít (Válovňa a pasienky nad obcou Lúka) a modruška pošvatá (*Limodorum abortivum*). Tematínske vrchy predstavujú aj „locus classicus“ – miesto pôvodného opisu dvoch rastlinných druhov. V prvej polovici 19. storočia z Tematína popísal Rochel chudóbku drsnoplodú (*Draba lasiocarpa* ROCH.) a v roku 1931 Domin z Kňazieho vrchu nevädzník hlaváčovitý tematínsky (*Colymbada scabiosa* var. *tematinensis* DOMIN/DOST.).

Sedlovka bronzová
(*Ephippiger ephippiger*)

Askalafus škvritokridly
(*Libelloides macaronius*)

Červenohlav ihlanovitý
(*Anacamptis pyramidalis*)

Fauna tejto časti Považského Inovca je preskúmaná slabšie než kvetena, o viacerých skupinách živočíchov však máme dostatok poznatkov. Z bezstavovcov možno spomenúť napríklad dva kriticky ohrozené druhy slimákov *Vertigo moulinsiana* a *Trichina filicina*, veľmi vzácna je aj sága stepná – *Saga pedo* a dva druhy veľkých cikád (*Lyristes* = *Tibicen plebejus* a *Cicada orni*). Z blanokridlovcov tu žije veľa vzácných druhov, napríklad mravec *Camponotus piceus*. Najväčšiu pozornosť doteraz sústredili entomológovia na chrobáky a motýle. Zo vzácných, resp. chránených

druhov chrobákov tu žije napríklad fuzáč alpský (*Rosalia alpina*), roháč veľký (*Lucanus cervus*), viničiar čierny (*Lethrus apterus*), z menších druhov drobcík *Staphilinus ophthalmicus*, *Phytoecia argus*, či *Brachysomus slovacicus* – druh známy len zo Slovenska. V Tematínskych vrchoch a v príľahlej nive Váhu bolo zistených okolo dvoch tisíc druhov motýľov, nikde inde u nás neexistuje podobne bohaté územie. Medzi hojné druhy tu patria jasoň chochlačkový (*Parnassius mnemosyne*), vidlochvosty, perlovce a iné. Vzácnejšie sú niektoré druhy lišajov – *Marumba quercus*, *Hyloicus pinastris*, ohniváčik veľký (*Lycaena dispar*) a mnohé ďalšie. Treba spomenúť aj modráčika slovenského (*Polyommatus slovacus*), ktorý bol popísaný v roku 1997 z xerothermného pasienku pri Lúke. Zriedkavým je tu aj motýľom podobný askalafus škvritokridly (*Libelloides macaronius*). Fauna stavovcov je v území, až na netopiere, preskúmaná. Obožiteľníky i plazy tu majú po sedem zástupcov, k vzácnejším druhom herpetofauny patrí jašterica zelená (*Lacerta viridis*) a užovka stromová (*Zamenis –Elaphe longissimus*). Medzi najvýznamnejšie vtáčie druhy Tematínskych vrchov patrí orol kráľovský (*Aquila heliaca*), výr skalný (*Bubo bubo*), ďateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*), holub plúžik (*Columba oenas*), lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*) a ďalšie. Z cicavcov sú tu najpočetnejšie hlodavce, napríklad aj plíšik lieskový (*Muscardinus avellanarius*), hmyzožravce i netopiere – netopier obyčajný (*Myotis myotis*), večernica pozdňá (*Eptesicus serotinus*). Dobré podmienky tu nachádzajú aj šelmy, ako napríklad jazvec lesný (*Meles meles*).

Ohniváčik veľký
(*Lycaena dispar*)

Rumenica Visianiho
(*Onosma visianii*)

Húsenica lišaja mliečnikového
(*Celerio euphorbiae*)

Extenzívny pasienok s borievkou

Lykovec voňavý (*Daphne cneorum*)

Modruška pošvatá (*Limodorum abortivum*)

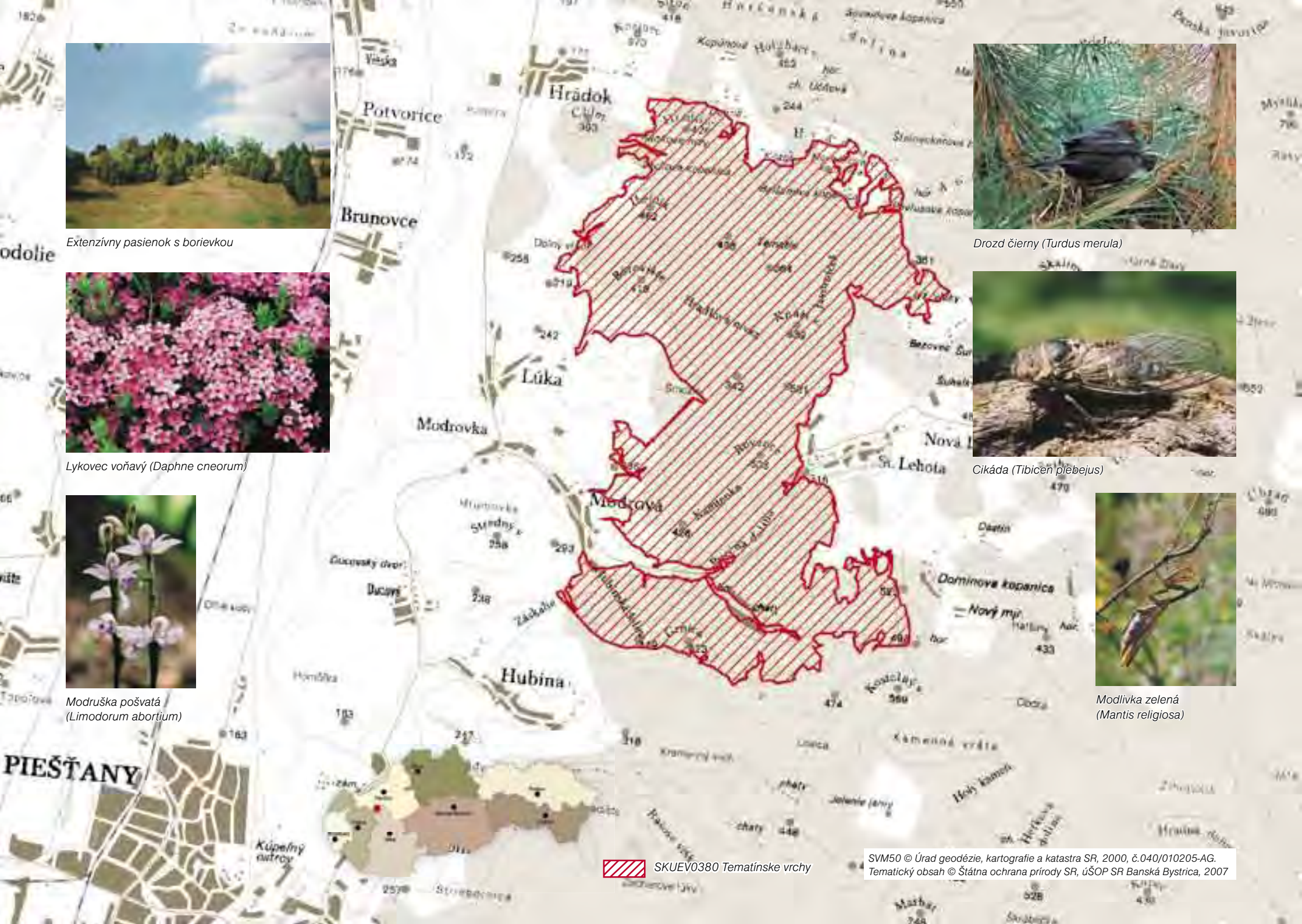
Drozd čierny (*Turdus merula*)

Cikáda (*Tibicen plebejus*)

Modlívka zelená (*Mantis religiosa*)

 SKUEV0380 Tematínske vrchy

SVM50 © Úrad geodézie, kartografie a katastra SR, 2000, č.040/010205-AG.
Tematický obsah © Štátna ochrana prírody SR, úŠOP SR Banská Bystrica, 2007

OCHRANA ÚZEMIA

Mláďatá orla kráľovského (*Aquila heliaca*)

Zaradenie Tematínskych vrchov do Národného zoznamu navrhovaných území európskeho významu je pokračovaním snáh o vyhlásenie chránenej krajinskej oblasti v tejto časti Považského Inovca v 90-tych rokoch minulého storočia.

Z celkovej výmery 2471,27 ha pripadá 233,27 ha na tri maloplošné chránené územia – národné prírodné rezervácie Javorníček (15,06 ha) a Tematínska lesostep (59,67 ha + 7,6 ha ochranné pásmo) a Prírodná rezervácia Kňaží vrch

(150,94 ha). Prvé z nich zabezpečuje ochranu nielen xerothermných biotopov, ale aj sutinových lipovo-javorových lesov. Predmetom ochrany ostatných dvoch území sú predovšetkým xerothermné spoločenstvá viazané na teplomilné dubiny a skalné bezlesie. Pripravuje sa rozšírenie NPR Javorníček o xerothermnú dubinu (Válovňa) s bohatou populáciou červenohlavu ihlancovitého. Túto problematiku bude riešiť zonácia ÚEV.

Napriek tomu, že na území ÚEV Tematínske vrchy, s výnimkou maloplošných chránených území, platí druhý stupeň ochrany, ochrana jeho prírodných hodnôt nie je možná bez realizácie špecifických zásahov v území. Tieto vychádzajú z tradičných foriem obhospodarovania tohoto územia a taktiež sú zamerané na revitalizáciu xerothermných biotopov poškodených nevhodnými zásahmi (postupná likvidácia výsadb nepôvodných druhov drevín).

Stupeň ochrany. Podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny je územná ochrana na Slovensku diferencovaná podľa stupňov ochrany. Najmenšie obmedzenia v prospech ochrany prírody predstavuje 1. stupeň (platí na celom území SR), najprísnejší je 5. stupeň (o. i. zahŕňa zákaz pohybu mimo vyznačených turistických chodníkov, zberu plodov a rušenia pokoja v záujme prítomných živočíchov a samozrejme vylučuje hospodársku činnosť). V prípade zónovania územia, jednotlivým zónam zodpovedajú príslušné stupne ochrany (zóna A = 5. stupeň, zóna B = 4. stupeň, zóna C = 3. stupeň, zóna D = 2. stupeň. 1. stupeň nemá pridelenú zónu).

STAROSTLIVOSŤ O ÚZEMIE

Ťažisko starostlivosti o ÚEV Tematínske vrchy sa sústreďuje na potláčanie nevhodne vysadených nepôvodných druhov drevín – predovšetkým borovice čiernej. Zásah bol doteraz vykonaný na ploche približne 25 ha, z toho 15 ha sa nachádza v NPR Tematínska lesostep a PR Kňaží vrch. Monitoring týchto plôch ukázal pozitívne zmeny v zložení rastlinných spoločenstiev. Je potešiteľné, že odstránená borovica čierna nezmladzuje a na jej potláčanie sa podieľajú aj prirodzené činitele (choroby), časť porastov už vyschla, resp. došlo k ich oslabeniu. Väčšie problémy budú s odstránením jaseňa mannového, ktorý po výrube intenzívne zmladzuje.

Starostlivosť o ÚEV Tematínske vrchy by sa mala v ďalších rokoch riadiť programom starostlivosti, ktorý bude v dohľadnej dobe pre toto územie spracovaný. Okrem doteraz získaných skúseností sa bude opierať aj o výsledky inventarizačných výskumov a najnovšie poznatky o biológii najviac ohrozených druhov flóry a fauny.

Likvidácia nepôvodných drevín

Realizácia zábran pre obožiteľníky

Odhalenie náučného panelu

Každé územie európskeho významu sa po schválení Národného zoznamu navrhovaných ÚEV vládou SR (17.3.2004) považuje za chránené územie. Je to štádium tzv. **predbežnej ochrany**, ktorej cieľom je zabezpečiť, aby sa stav európsky významných druhov a biotopov v území nezhoršoval. Toto obdobie môže trvať až 9 rokov, pričom počas prvých 3 rokov je národný zoznam posudzovaný v Európskej komisii a dochádza k definitívnemu výberu územia do sústavy NATURA 2000 a do maximálne ďalších 6 rokov dôjde k vyhláseniu územia. Predbežná ochrana je realizovaná prostredníctvom stupňov ochrany uvedených v národnom zozname. Podrobný zoznam parciel so zaradením k príslušnému stupňu ochrany pre ÚEV Tematínske vrchy, ako aj všetky ďalšie informácie o sústave NATURA 2000 na Slovensku nájdete na www.soprs.sk/natura.

ZOZNAM BIOTOPOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Typ biotopu	Kód NATURA 2000 (* prioritné biotopy)
Lesné biotopy	
Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy	9130
Vápnomilné bukové lesy	9150
Lipovo-javorové sutinové lesy	9180*
Teplomilné submediteránne dubové lesy	91HO*
Prirodzené a poloprirodzené travinno-bylinné biotopy	
Pionierske porasty zväzu <i>Allio-Sedion albi</i> na plytkých karbonátových a bázických substrátoch	6110*
Suché a dealpínske travino-bylinné porasty	6190
Suchomilné travinno-bylinné a krovinové porasty na vápniťom substráte	6210
Subpanónske travinno-bylinné porasty	6240*
Skalné a sutinové biotopy	
Nespevnené karbonátové skalné sutiny v montánnom až kolínnom stupni	8160*

Teplomilné porasty s drieňom

Trávinné spoločenstvo s kvyľom

ZOZNAM DRUHOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Slovenský názov	Vedecký názov (* prioritné druhy)	
Vyššie rastliny		
poniklec veľkokvetý	<i>Pulsatilla grandis</i>	
klinček včasný Lumnitzerov	<i>Dianthus praecox</i> ssp. <i>lumnitzeri</i> *	
Mäkkýše		
pimprlík bruškátý	<i>Vertigo moulinsiana</i>	
Chrobáky		
fuzáč alpský	<i>Rosalia alpina</i> *	
roháč obyčajný	<i>Lucanus cervus</i>	
Motýle		
spridač kostihojový	<i>Euplagia-Callimorpha quadripunctaria</i> *	
Obožživelníky		
kunka žltobruchá	<i>Bombina variegata</i>	
ropucha zelená	<i>Bufo viridis</i>	
skokan štíhly	<i>Rana dalmatina</i>	
Plazy		
jašterica zelená	<i>Lacerta viridis</i>	
užovka stromová	<i>Elaphe longissima</i>	
užovka hladká	<i>Coronella austriaca</i>	
Vtáky		
orol kráľovský	<i>Aquila heliaca</i>	
lelek lesný	<i>Caprimulgus europaeus</i>	
ďateľ bielochrbtý	<i>Dendrocopos leucotos</i>	
muchárik červenohrdlý	<i>Ficedula parva</i>	
Cicavce		
podkovár malý	<i>Rhinolophus hipposideros</i>	
netopier čierny	<i>Barbastella barbastellus</i>	
netopier hvizdavý	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	
netopier fúzatý	<i>Myotis mystacinus</i>	
netopier hrdzavý	<i>Nyctalus noctula</i>	
netopier obyčajný	<i>Myotis myotis</i>	
večernica pozdňá	<i>Eptesicus serotinus</i>	

Užovka stromová
(*Elaphe longissima*)

Poniklec veľkokvetý
(*Pulsatilla grandis*)

Roháč obyčajný
(*Lucanus cervus*)

Jašterica zelená
(*Lacerta viridis*)

KONTAKTNÉ ADRESY

ISBN 978-80-89310-12-8

Štátna ochrana prírody SR
Správa CHKO Biele Karpaty
Trenčianska 31
914 41 Nemšová – Klúčové
Tel./Fax: (032) 6598387
e-mail: chkobk@sopsr.sk

www.sopsr.sk/natura

Autori fotografií: © M. Filípek, © J. Májsky, © J. Klváček, © M. Ďurček, © D. Stano, © B. Jakubec

Tento informačný materiál vydala ŠOP SR v rámci projektu Optimalizácia komunikácie a informovania o chránených územiach zaradených do sústavy Natura 2000, ktorý je spolufinancovaný Európskou úniou.

Foto na obálke:

predná strana – Ohniváček veľký (Lycaena dispar), bizarné tvary dubov na výhrevných stanovištiach, klinček včasný Lumnízerov (Dianthus praecox subsp. lumnízerii)

zadná strana – Hrad Tematín - kultúrno-historická dominanta Tematínskych vrchov

